

Schepenenregisters

Heuristiek vroegmoderne periode

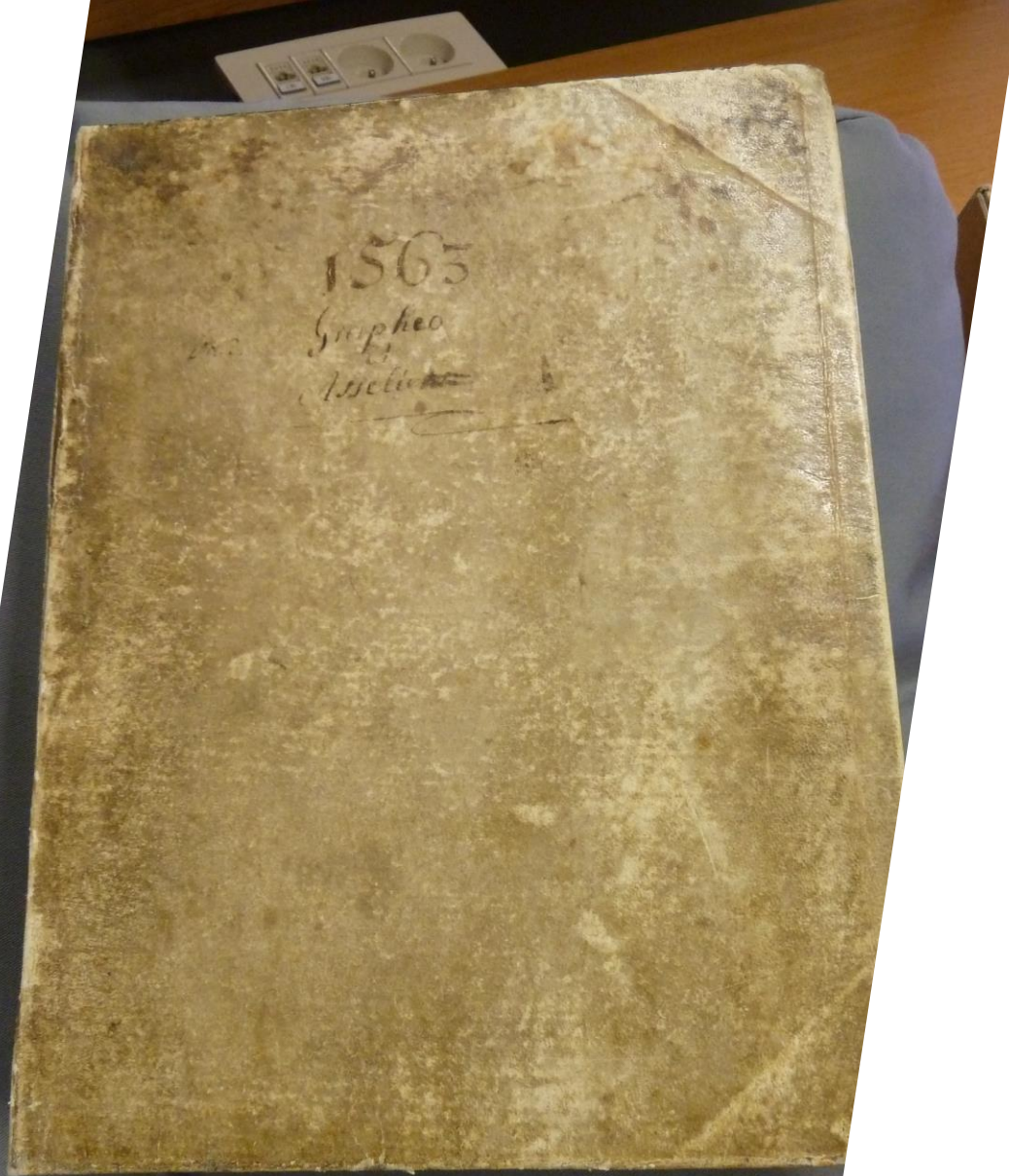
Janna Everaert

Schepenbank van Antwerpen

- ▶ Datum ontstaan onduidelijk
- ▶ Schepenbank (12/16/18 mannen)
- ▶ één schepen gekozen tot binnenburgemeester (<> buitenburgemeester)
- ▶ Stadsbestuur = rechtscollege (civiele & criminele rechtspraak)

“Maaltijd van de Heren van Liere te Antwerpen”, anoniem Zuidelijke Nederlanden, 1523 (Centraal Museum Utrecht)

Schepenregisters

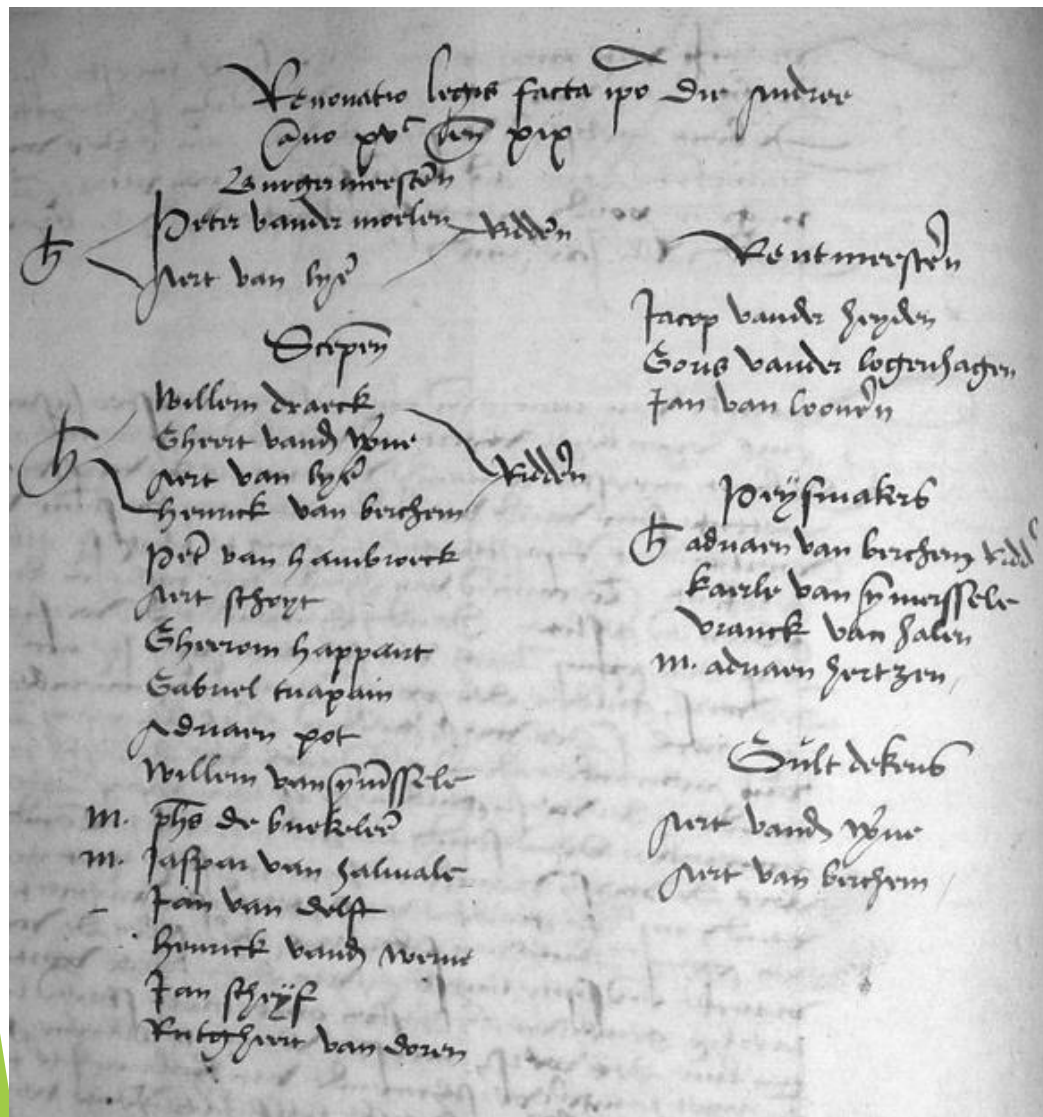
- ▶ Antwerpen: 1394-1798
- ▶ Vrijwillige rechtspraak
  - ▶ Huwelijksvoorwaarden
  - ▶ Testament(uitvoeringen)
  - ▶ Schuldbekentenissen
  - ▶ Voogdijregelingen
  - ▶ Pachtcontracten
  - ▶ ...
- ▶ Verplichte registratie van alle transacties op onroerend goed binnen de Vrijheid van Antwerpen
  - ▶ Aan- en verkoop van vastgoed
  - ▶ Aan- en verkoop van renten
- ▶ Twee schepenen als getuigen → rechtszekerheid
- ▶ Schepenregister (minuut) ⇔ schepenbrief (originele akte)

5005
P. 47
K²
C. 5. 5. 5.
49

[illegible][illegible]

Renovatio legis facta ipso die Andree

An[n]o XV^c en[de] XIX

Burgemeeste[re]n

H[eer] { Peter van der Moelen
Aert van Ly[er]e } Ridde[re]n

Scape[ne]n

H[eer] { Willem Draeck
Gheert van d[en] We[r]ve
Aert van Ly[er]e
Hendrik van Berchem } Ridde[re]n

Aert Schoyt

Gheerom Triapain

Adriaen Pot

Willem van Ym[mer]ssele

M[eester] Ph[ilip]s de Buekelee[re]

M[eester] Jaspar van Halmale

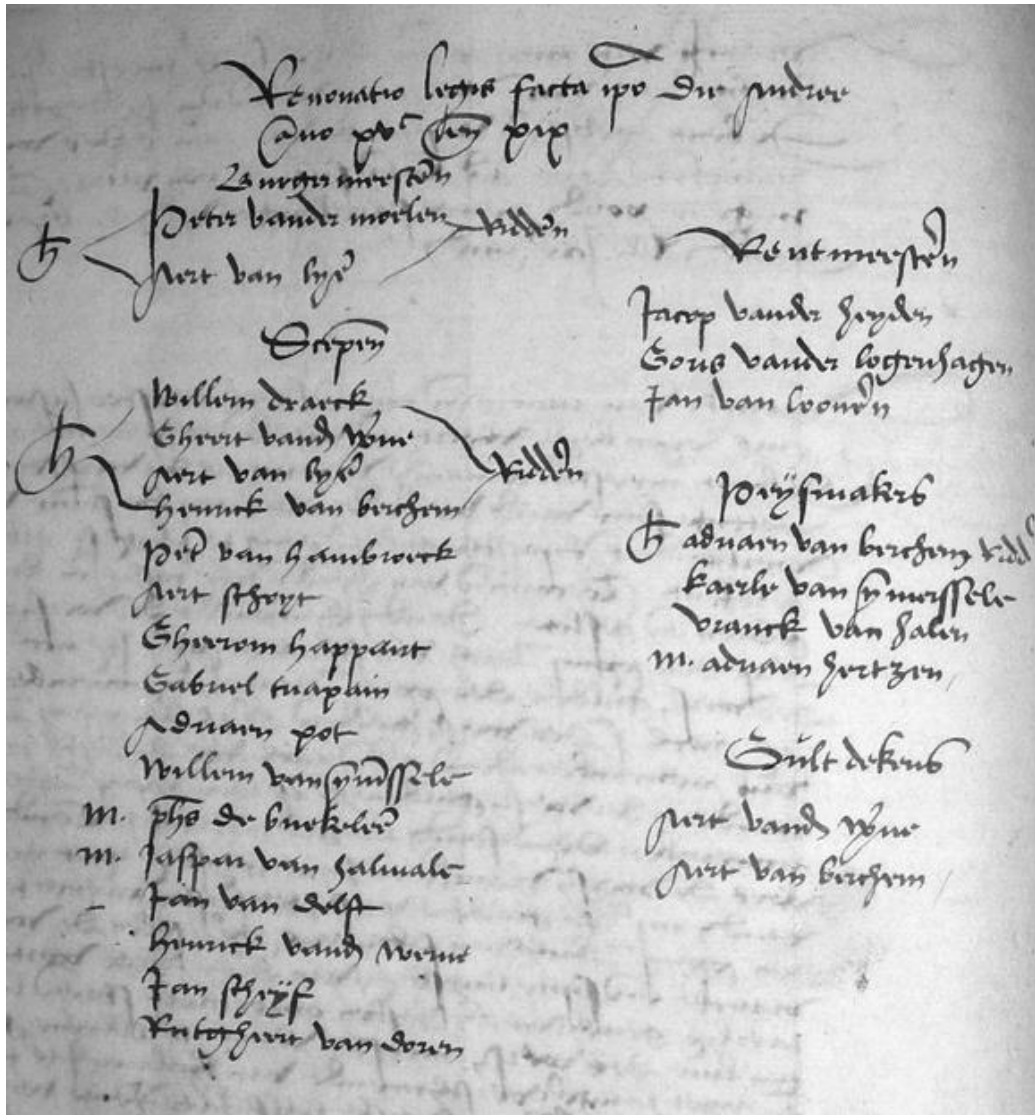
Jan van Delft

Henrick van d[en] Werve

Jan Scheyf

Rutgheert van Doren

SAA, SR nr. 156, f. 26 v.

Rentmeeste[re]n

Jacob van der Heyden
Goris van der Logenhagen
Jan van Loove[re]n

Peysmakers

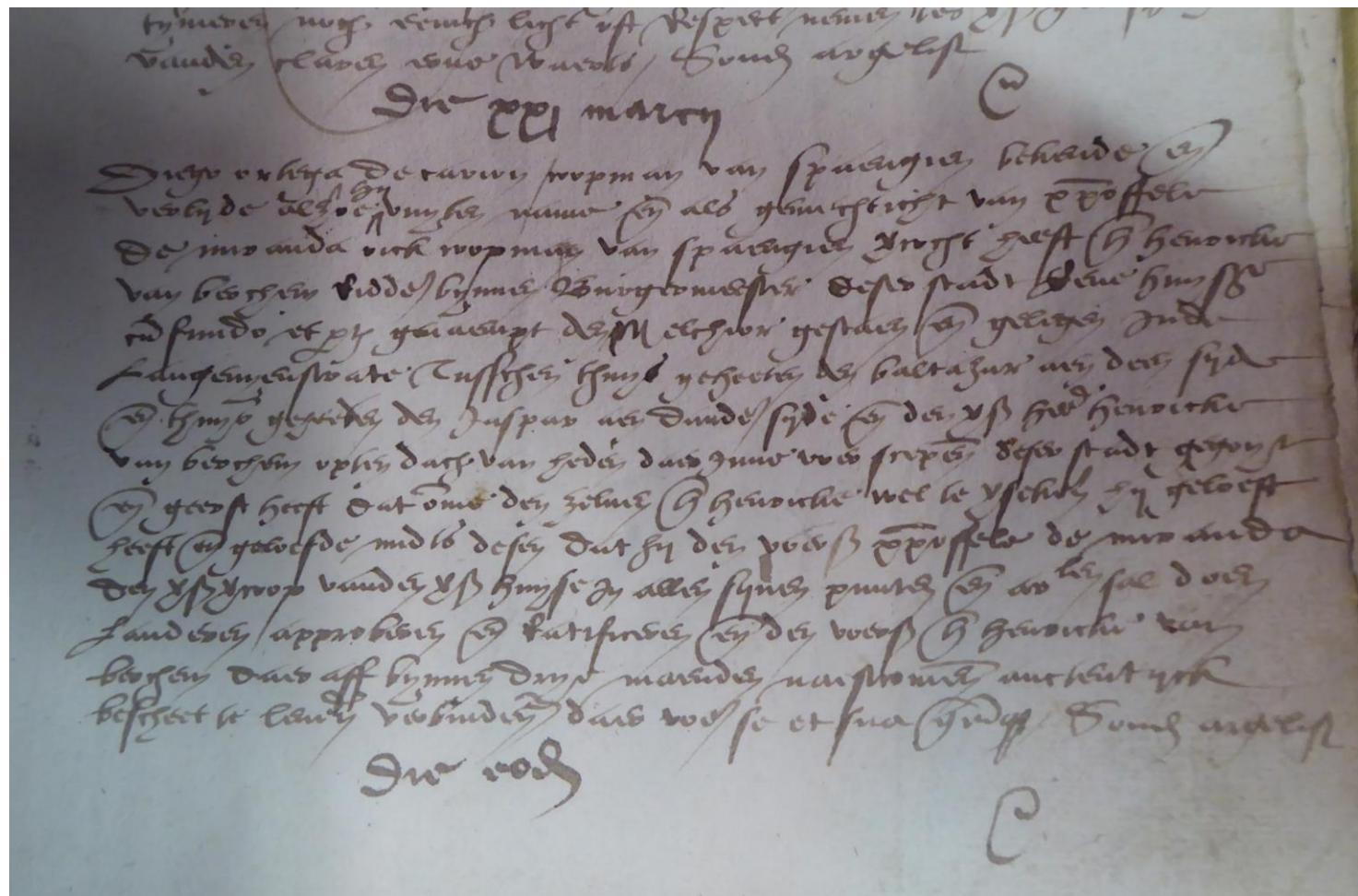
H[eer] Adriaen van Berchem Ridd[ere]
Kaerle van Ymerssele
Vranck van Halen
M. Adriaen Hertzen

Gultdekens

Aert van d[en] W[er]ve
Aert van Berchem

SAA, SR nr. 156, f. 26 v.

Verkoop van een huis

SAA, SR nr. 230, f. 169 r. (1549)

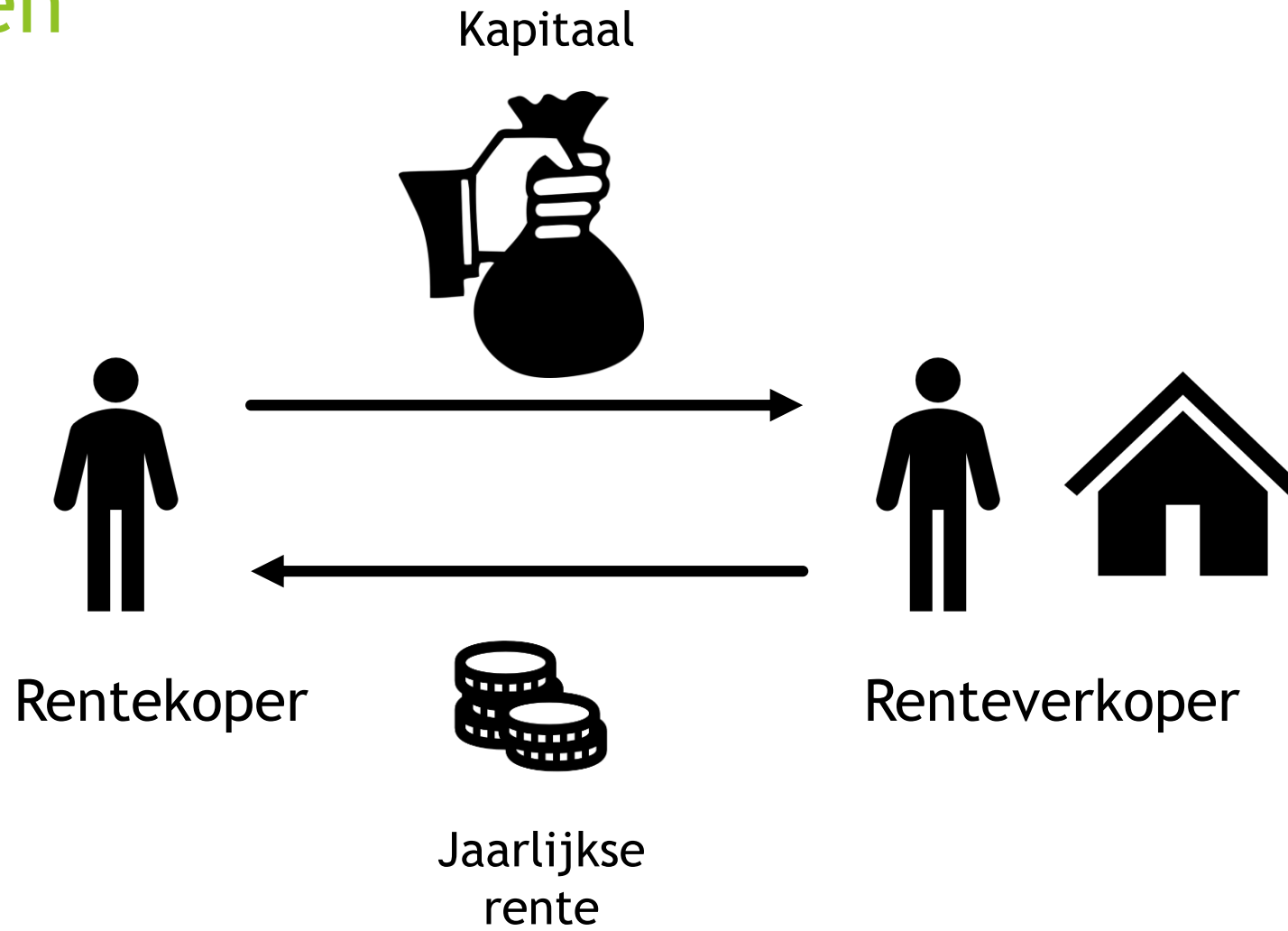
Verkoop van een huis

SAA, SR 230, f. 269 r. (1549)

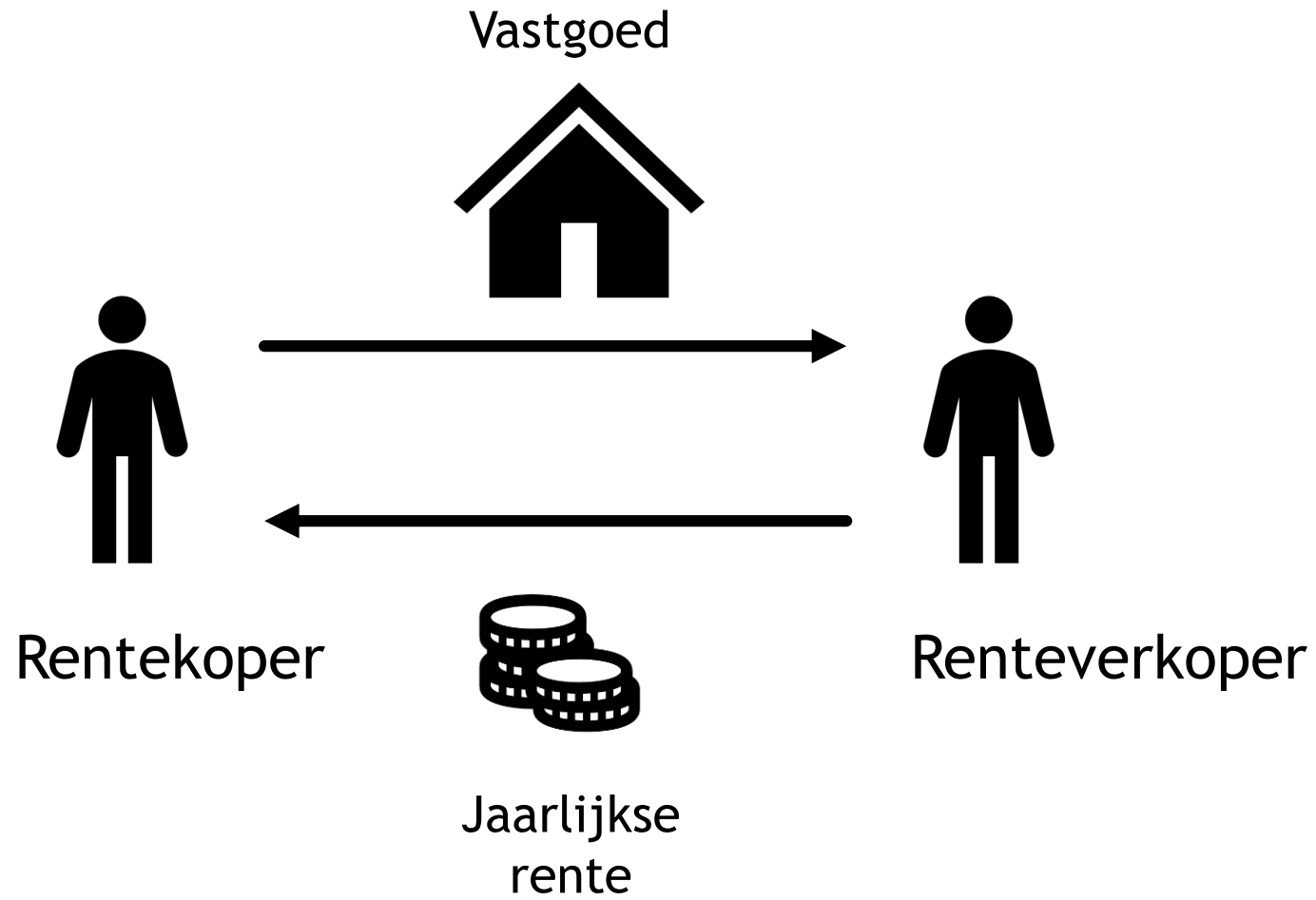
Diego Ortega de Carien, coopman van Spaengien, beheide ende verlijde alszoe vuyten name ende als gemechticht van Christoffele de Miranda, oick coopman van Spaengien, vercocht heeft heer Henricke van Berchem, riddere, bynnenburgermeester deser stadt, dene huysse cum fundo et pertinentibus genaempt Den Melchior gestaen ende gelegen in de Langenyeustrate tusschen thuyse geheeten Den Baltasar aen deen syde ende huysse geheeten Den Jaspar aen dandere syde ende den voerseide heer Henricke van Berchem opten dach van heden daer junco voer scepenen deser stadt gegeyt en geerst heeft dat omme den selven heer Henricke nelle yschen hy gelooft heeft ende loefde midts desen dat hij den voerseide Christoffele de Miranda den vercoop van den voerseide huysse in allen synen punten ende arlen sal doen landeren approberen ende ratificeren ende den voerseiden Henricke van Berchem daer aff bynnen drye maenden naestcommende auctentyck bescheet te leven verbinden daer voer se et sua [...]

Renten

Renten

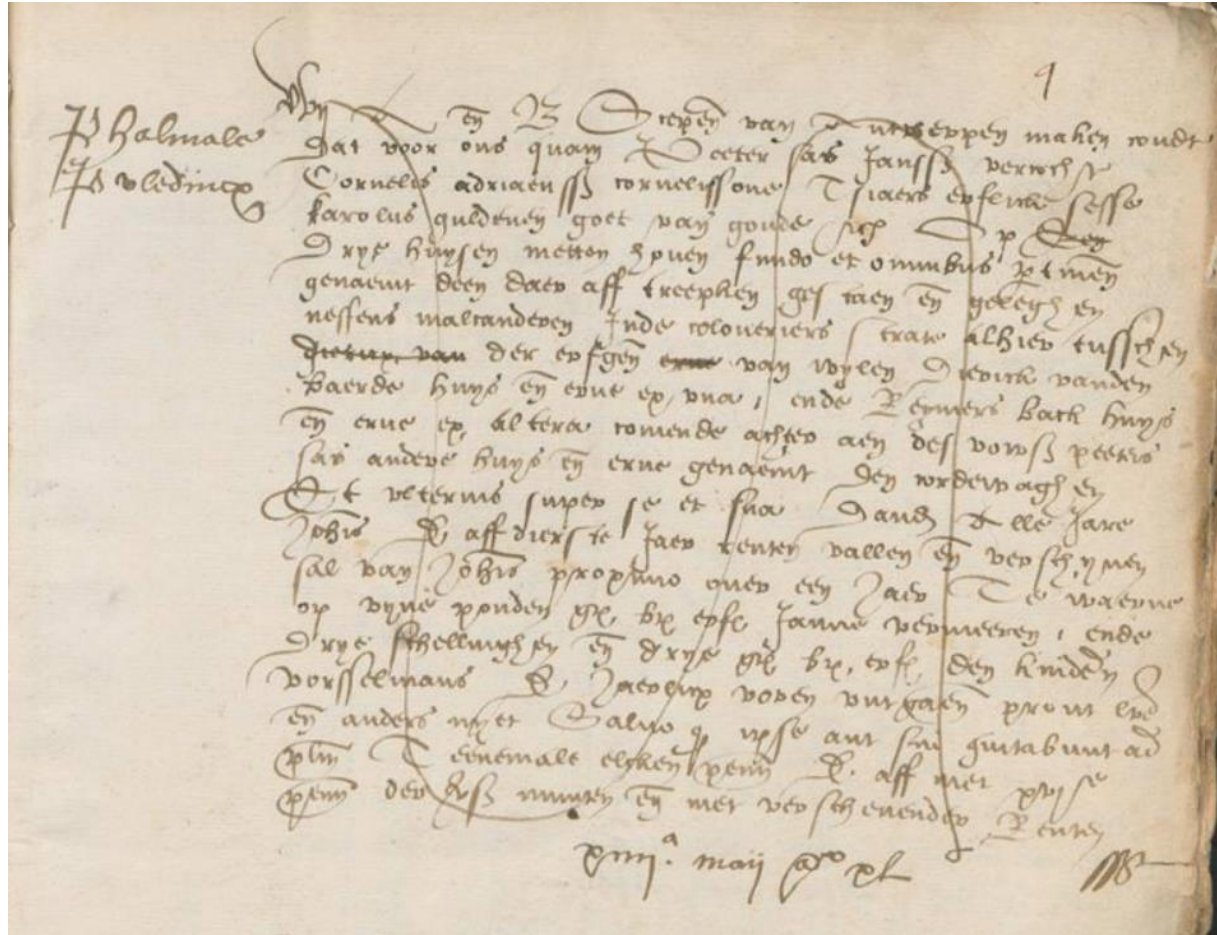

Renten

- ▶ Kredietinstrument
- ▶ Twee soorten
  - ▶ Erfelijke rente (eeuwigdurend)
  - ▶ Lijfrente (op één of twee levens)
- ▶ Rente = onroerend goed
- ▶ Verkocht door private personen als publieke instanties (vorst, stad...)
- ▶ Mogelijkheid om rente terug te kopen
  - ▶ Keizerlijke ordonnanties: Brabant (19/10/1520); Vlaanderen (21/02/1529)

Renten

SAA, SR nr. 200, f. 9 r. (1540)

Renten

SAA, SR nr. 200, f. 9 r. (1540)

Wij de scepenen van Antwerpen maken coude dat voor ons quam Peeter Sas Janssone vercocht Cornelis Adriaenssone Cornelissone tjiaers erfelick sesse karolus guldenen goet van goude op een drye huysen metten hoven fundo et omnibus pertinentibus genaemt Deen Daer Aff Treephen gestaen ende geleghen en neffens malcanderen in de Coloveniers strate alhier tusschen der erfgenamen van wylen Dierick van den Baerde ende erve ex una ende Reyniers Back huys ende erve ex altera comende achter aen des voirseide Peeters Sas andere huys ende erve genaemt Den Vordewaghen et ulterius super se et sua dandum alle jare Johannis aff dierste jaer renten vallen ende verschynen sal van Johannis pro(...) over een jaer te waerne op vyve ponden groten brabantse erflick Janne Vermeeren ende drye schellinghen ende drye groten brabantse erfelick den kinderen Vorsselmans ende jaerlicx voren vutgaende prout litteras ende anders nyet salvo ipso aut quitabunt ad plurimum teenemale elcken penningen daeraff met XVI penningen der voirseiden (...) ende met verschenender renten.

XIIII may anno XL

[illegible]

Huwelijkscontract

SAA, SR nr. 67, 185 v. - 1464: Huwelijksvoorwaarden Thomas van Delft x Lysbeth s Bisscoppen

Thomaes van Delft ex una ende Lysbeth Sbisscoppen weduwe wijlen Jan Peters [...] / [...] ex altra bekenden in gerechter huweliken vorwaerden op dat tusschen hen beyden / thuwelic daer inne zij meynden te versamene met erlove der heyligen kerken voort- / ginge ende volquame dat zij willecoerden ende (con)senteerden, wouden ende begeerden dat / wanneer bij den wille Gods thuwelicbedde tusschen hen beyden gescheyden sal wesen / weder zij oor te samen hadden levende achter dan yersten aflivigen oft nyet / Dat dan de langstlevende van hen beyden voerseiden ute hebben ende behouden sal / In den yersten van den ruerenden haefliken goeden zijn voerdeel na dat stad recht / van Antwerpen ende daer toe alle zijn cleeden ende juwelen tsijnen luie behorend /item daer toe yten gemeynen goeden de somme van XX lib. Gr. brab. Eens henen /dragens ende dat dalle danderen goede die boven den voerdeele cleeden, / juwelen ende XX lib. Gr. voorseide overschieten zullen, als dan zullen gaen daer / ende alsoc die van rechte wegen sculdich zullen zijn te gane ende dat noch / bovendien de lancstlevende voorseide zijn leefdage lanc alleene hebben behouden / besigen gebruyken ende besitten sal thuys metten grond ende toebehoorten geheten / Thantvat gestaende aen de Corenmerct tuss[en] den Wijngaert ex una ende Jans van / Woelputte [...] ex altra salvo soe wanneer de lancstlevende voerseide ooc comen sal / sijn van live tot doot dat dan tselve huys metten toebehooren gaen ende bliven / sil daert van rechte wegen sculdich sal sijn te gane ende te blivene.

Voor- en nadelen

- ▶ Voordelen
  - ▶ Continue bronnenreeks
  - ▶ Rijke bron geschikt voor verschillende soorten onderzoek
    - ▶ Huizenonderzoek
    - ▶ Sociaal-economisch onderzoek
    - ▶ Genealogisch onderzoek
    - ▶ Rechtsgeschiedenis
    - ▶ Gendergeschiedenis
    - ▶ ...

Voor- en nadelen

- ▶ Voordelen
  - ▶ Langdurig en continue bronnenreeks
  - ▶ Rijke bron geschikt voor verschillende soorten onderzoek
- ▶ Nadelen
  - ▶ Vrijwillig karakter van registratie
  - ▶ Verschillende munten, maten...
  - ▶ Enorme hoeveelheid
  - ▶ Gebrekkige indexering

Itinera Nova

- ▶ Toegankelijk maken van de Leuvense schepenregisters
  - ▶ Scannen
  - ▶ Transcriberen
  - ▶ Indexeren (persoonsnaam, beroep, straatnaam...)
- ▶ 1,128 registres (1362-1795) = ca, 950,000 folios
- ▶ O.b.v. vrijwilligers

Meer informatie:

- ▶ <https://www.itineranova.be/in/home>
- ▶ <http://schepenbankregisters.be/>

Referenties

- ▶ Soly, Hugo. “De schepenregisters als bron voor de conjunctuurgeschiedenis van Zuid- en Noordnederlandse steden in het Ancien Régime. Een concreet voorbeeld: de Antwerpse immobiliënmarkt in de 16de eeuw.” *Tijdschrift voor geschiedenis* 87 (1974): 521-44.
- ▶ De Vijlder, Nicolas, and Michael Limberger. “Als een goede huisvader? Investeringsgedrag van het Antwerps stadsbestuur in de vroegmoderne tijd.” *Historiant*, 2014
- ▶ Dambruyne, Johan. “De 17de-eeuwse schepenregisters en de rente- en immobiliëntransacties te Gent: enkele beschouwingen.” *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* 42 (1988): 153-82.